

Ubåtsnytt nr 15

2022-03-14

Är 12-steg bättre eller sämre i Helydgn eller Öppen vård för klienternas problem med alkohol och narkotika?

Ett exempel på användning av rapporter och menyer i UBÅT för att få svar på frågor

12-stegsbehandling är en av de vanligast förekommande åtgärderna i missbruksvården och den kan bedrivas i helydgnsvård eller öppen vård. Är det lika bra resultat avseende förbättringar för problem med alkohol och narkotika för de två vårdformerna eller finns det systematiska skillnader i utfall? Med hjälp av olika urval till rapporten *Resultat för åtgärder* i UBÅT visade det sig att klienter med stora problem med narkotika hade bättre resultat i öppen vård medan det snarast var bättre med helydgnsvård för klienter med stora problem med alkohol.

Kerstin och Bengt-Åke Armelius
Institutet för klinisk psykologi i Umeå
barm44@gmail.com

Är 12-steg bättre eller sämre i Helydgn eller Öppen vård för klienternas problem med alkohol och narkotika?

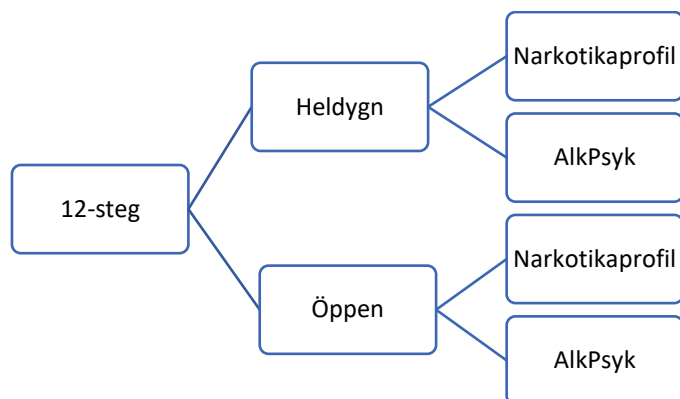
Ett exempel på användning av rapporter och menyer i UBÅT för att få svar på frågor.

Sammanfattning: 12-stegsbehandling är en av de vanligast förekommande åtgärderna i missbruksvården och den kan bedrivas i helydgnsvård eller öppen vård. Är det lika bra resultat avseende förbättringar för problem med alkohol och narkotika för de två vårdformerna eller finns det systematiska skillnader i utfall? Med hjälp av olika urval till rapporten *Resultat för åtgärder* i UBÅT visade det sig att klienter med stora problem med narkotika hade bättre resultat i öppen vård medan det snarast var bättre med helydgnsvård för klienter med stora problem med alkohol. Även om det kan finnas andra skäl till valet mellan helydgn och öppen vård visar resultaten att man kanske bör väga in klientens problemprofil när man överväger om behandling med 12-stegsmodellen ska ske i helydgnsvård eller öppen vård.

Det finns två syften med denna rapport. Det ena är att undersöka om det är bättre med 12-stegs behandling i helydgn än öppenvård för klienternas problem med alkohol och narkotika. Frågan är viktig bl.a. eftersom kostnaderna skiljer sig avsevärt. Det andra syftet är att visa hur man kan använda menyer och rapporter i UBÅT för att få svar på specifika frågor som inte täcks av de enskilda rapporterna. Den övergripande frågan undersöks genom att ta fram rapporten *Resultat för Åtgärder* för olika urval och jämföra andel förbättrade för åtgärden 12-steg.

Vi vet att klientens missbruksprofil har stor betydelse för resultat inom områdena Alkohol och Narkotika. Klienter i profilen alkohol och psykiska problem (AlkPsyk) har väldigt få problem med Narkotika men stora problem med Alkohol, medan klienter i Narkotikaprofilen ofta har stora problem med både Narkotika och Alkohol. Det kan vara så att resultaten för 12 steg i Öppen och Helydgnsvård ser olika ut för klienter med olika problemprofiler

I figur 1 visas designen för de analyser som ska göras för vart och ett av problemområdena alkohol och narkotika.

Figur 1. Design för uttag av rapporter för att besvara frågeställningarna.

Utfallsvariabeln är förbättringar av intervjuarnas skattningar av alkohol och narkotika. Det måste alltså finnas både en grundintervju och en uppföljningsintervju i rimlig anslutning till 12-stepsbehandlingen. Förbättrad definieras som Reliabel förbättring (RCI), vilket innebär en minskning med minst 2 skalsteg på den tiogradiga skalan för intervjuarskattningar. Resultaten presenteras som den procentuella andelen klienter som uppnått en reliabel förbättring inom vart och ett av de två områdena alkohol och narkotika.

Menyn för urval av data till rapporten ser ut så här:

Resultat för Åtgärder

Från: Till:

Profil: Kön:

Intern/Extern: Heldygn/Öppen:

Ålder från: Ålder till:

Visa rapporten för hela Sverige UBÅT

Rensa urval

Man kan välja ett värde inom varje meny och kombinera som man vill mellan olika urvalsmenyer. Med så många menyer blir det väldigt många tänkbara rapporter. Totalt blir det väldigt många valbara rapporter för ett visst datumintervall och en viss åldersgrupp eftersom det går att kombinera olika urval. Det som krävs är att användaren skapar och sparar de rapporter som behövs för att besvara sin frågeställning.

Vi ska här visa hur vi skapar en rapport för varje urval som behövs för att få svar på vår fråga om 12-steg är bättre i öppen vård eller i heldygnsvård och om det är olika för klienter i narkotikaprofilen och profilen alkohol och psykiska problem. Vi väljer att visa rapporterna för hela Sverige för att få ett så generellt svar som möjligt.

Först skapas en rapport med urval för Heldygn där tabellen effekter för alla åtgärder visas.

Öppen - Helydgn

Urval: Helydgn								
		Problemområde, procent förbättrade						
Åtgärd	Antal	Alkohol	Narkotika	Psykisk hälsa	Familj	Arbete	Fysisk hälsa	Kriminalitet
Stödboende/Boende	291	56	46	44	42	40	32	26
12-steg	126	61	36	54	52	35	40	29
KBT	74	46	38	42	31	42	35	24
Annan PsySocBeh	25	56	48	56	52	44	44	32
Alla åtgärder	581	56	43	46	42	39	33	27

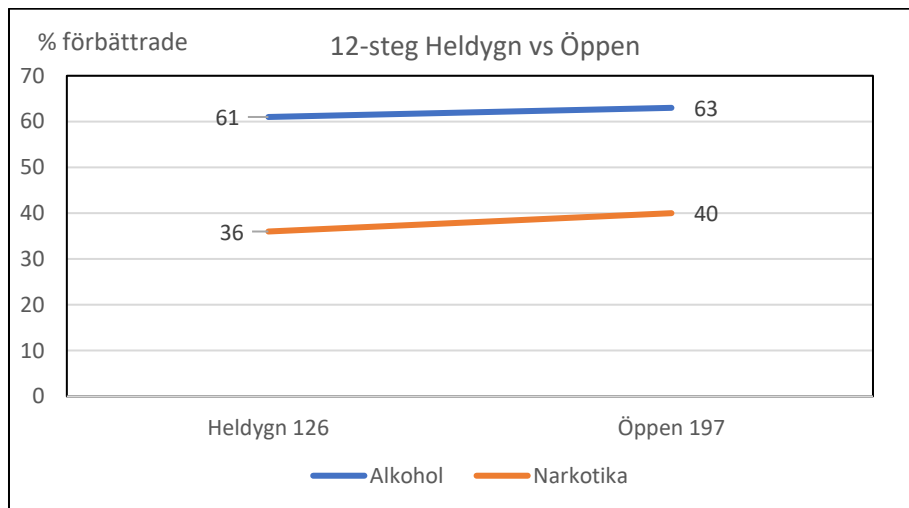
I tabellen ser vi att 12-steg har 126 registrerade tillfällen i helydgn där man kunnat räkna fram förändringar. 61% av dessa var större än två skalsteg för området Alkohol medan det var 36% förbättrade för problemområdet Narkotika.

Vi gör sedan en ny rapport med urval för Öppen. Tabellen för effekter visas nedan.

Urval: Öppen								
		Problemområde, procent förbättrade						
Åtgärd	Antal	Alkohol	Narkotika	Psykisk hälsa	Familj	Arbete	Fysisk hälsa	Kriminalitet
Stödjande samtal	204	57	34	46	52	29	30	16
12-steg	197	63	40	53	49	33	29	24
Boendestöd	118	57	51	54	52	42	39	33
ÅP	109	62	30	54	48	29	40	17
KBT	101	52	41	46	45	34	35	19
Annan PsySocBeh	83	43	35	43	45	36	28	18
CRA	82	65	29	50	44	41	22	20
Annat stöd	82	59	41	55	59	41	38	37
Arbetssträning	54	61	48	61	54	56	44	13
Stödboende/Boende	53	55	47	53	51	55	32	32
Alla åtgärder	1178	57	38	50	50	37	34	22

I tabellen ser vi att 12-steg har 197 registrerade tillfällen i Öppen vård där man kunnat räkna fram förändringar. 63% av dessa var förbättrade med minst två skalsteg för området Alkohol medan det var 40% förbättrade för problemområdet Narkotika.

Sammanfattningsvis verkar det så här långt inte vara någon större skillnad mellan heldygn och öppen vård för problem med Alkohol (63% vs 61%). För Narkotika är det en något större andel förbättrade i Öppen (40% vs 36%), men skillnaderna är väldigt små. Resultaten kan sammanfattas i följande figur.

Det är dock en större andel förbättrade med 12-steg för problem med alkohol än för problem med narkotika. Vi kan också notera att det är vanligare med 12-steg i öppen vård (197) än i heldygnsvård (126).

Vi vet att missbruksprofil har stor betydelse för områdena Alkohol och Narkotika. Kan det vara så att resultaten för 12 steg i Öppen /Helydgnsvård ser olika ut för klienter med olika problemprofiler? Klienter i profilen alkohol och psykiska problem (AlkPsy) har små problem med narkotika men stora problem med alkohol, medan klienter i Narkotikaprofilen ofta har stora problem med både narkotika och alkohol. Frågan kan besvaras genom att lägga till urval för olika profiler till urval för Helydgn/Öppen.

Narkotikaprofilen

Först skapas rapporten med urval för Narkotikaprofil och Helydgn:

Urval: Helydgn, Narkotikaprofilen								
		Problemområde, procent förbättrade						
Åtgärd	Antal	Alkohol	Narkotika	Psykisk hälsa	Familj	Arbete	Fysisk hälsa	Kriminalitet
Stödboende/Boende	141	49	70	52	50	42	33	43
12-steg	55	45	65	56	55	38	55	49
KBT	49	37	47	43	33	53	35	35
Alla åtgärder	297	47	65	51	44	43	36	40

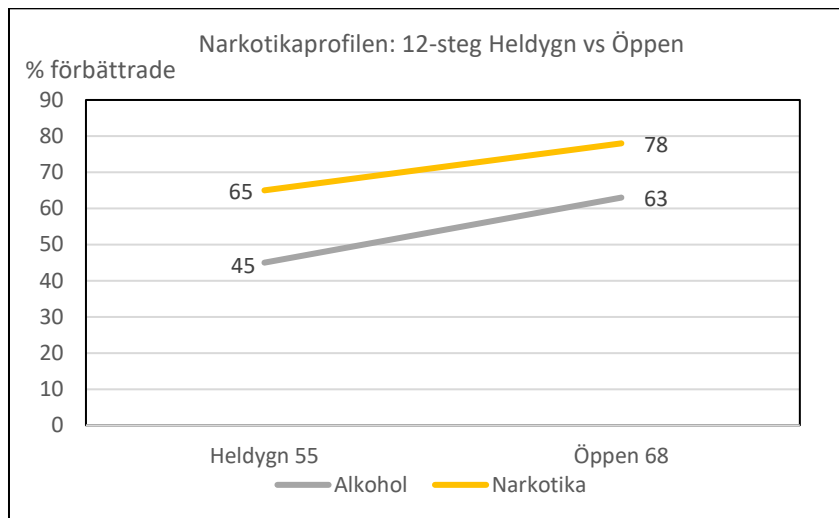
I tabellen ser vi att 12-steg har 55 registrerade tillfällen för Narkotikaprofilen i Helydgn där man kunnat räkna fram förändringar. 43% av dessa var minst två skalsteg för området Alkohol medan det var 65% förbättrade för problemområdet Narkotika.

Och sedan en rapport för urval Narkotikaprofil och Öppen:

Urval: Öppen, Narkotikaprofilen								
		Problemområde, procent förbättrade						
Åtgärd	Antal	Alkohol	Narkotika	Psykisk hälsa	Familj	Arbete	Fysisk hälsa	Kriminalitet
12-steg	68	63	78	50	56	37	37	43
Stödjande samtal	67	46	76	49	60	42	36	24
Boendestöd	54	54	87	65	69	46	52	57
KBT	31	35	77	55	48	39	48	48
CRA	29	48	59	48	55	41	28	28
Annat stöd	29	48	76	59	69	41	48	83
Annan PsySocBeh	28	50	75	64	57	50	39	36
ÅP	24	54	75	79	67	42	67	50
Stödboende/Boende	24	46	83	71	58	62	38	46
Alla åtgärder	408	49	76	57	59	44	44	43

I tabellen ser vi att 12-steg har 68 registrerade tillfällen för Narkotikaprofilen i Öppen vård där man kunnat räkna fram förändringar. 63% av dessa var minst två skalsteg för området Alkohol medan det var 78% förbättrade för problemområdet Narkotika.

För klienter i Narkotikaprofilen visar resultaten att Öppen har betydligt större andel förbättrade för Alkohol än Heldygn (63% vs 45%) för 12-steg. Även för Narkotika är det en större förbättring i Öppen än i Heldygn (78% vs 65%). Det verkar alltså som att 12-steg i Öppen ger bättre resultat än Heldygn för klienter i Narkotikaprofilen både för problem med narkotika och alkohol. Resultaten visas i figuren nedan.

När man väljer att bara se till klienter som passar in i Narkotikaprofilen ser man att andelen förbättrade för området narkotika är större än för området alkohol, alltså tvärt emot resultaten för alla klienter.

Profilen AlkPsyk

För urval Helydgn och Profil AlkPsyk ser resultaten i rapporten ut så här:

Urval: Helydgn, AlkPsyk								
		Problemområde, procent förbättrade						
Åtgärd	Antal	Alkohol	Narkotika	Psykisk hälsa	Familj	Arbete	Fysisk hälsa	Kriminalitet
Stödboende/Boende	73	73	14	55	42	51	37	7
12-steg	29	83	21	90	66	66	38	14
Alla åtgärder	131	77	15	64	52	55	41	12

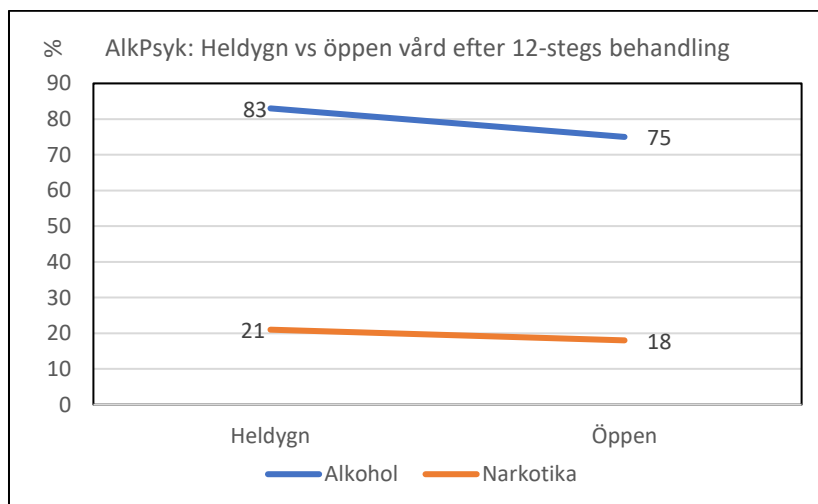
I tabellen ser vi att 12-steg har 29 registrerade tillfällen för AlkPsyk i Helydgn där man kunnat räkna fram förändringar. 83% av dessa var minst två skalsteg för området Alkohol medan det var endast 21% förbättrade för problemområdet Narkotika. Att det var så liten andel förbättrade hänger förstås ihop med att klienter i AlkPsyk i regel inte har så stora problem med Narkotika.

Resultaten i rapporten för urval Öppen och Profil AlkPsyk ser ut så här:

Urval: Öppen, AlkPsyk								
Problemområde, procent förbättrade								
Åtgärd	Antal	Alkohol	Narkotika	Psykisk hälsa	Familj	Arbete	Fysisk hälsa	Kriminalitet
Stödjande samtal	67	73	15	57	70	37	39	18
12-steg	57	75	18	74	56	53	33	16
ÅP	38	79	13	66	66	47	45	13
KBT	32	75	12	53	59	44	31	0
Boendestöd	30	83	17	70	60	57	40	10
Annat stöd	26	81	12	62	73	54	35	15
CRA	22	82	5	77	50	55	36	23
Arbetsträning	21	90	14	81	52	62	52	0
Alla åtgärder	343	77	14	66	60	48	38	15

I tabellen ser vi att 12-steg har 57 registrerade tillfällen för AlkPsyk i Öppen där man kunnat räkna fram förändringar. 75% av dessa var förbättrade för området Alkohol medan det var endast 18% förbättrade för problemområdet Narkotika.

Resultaten visas också i figuren nedan.

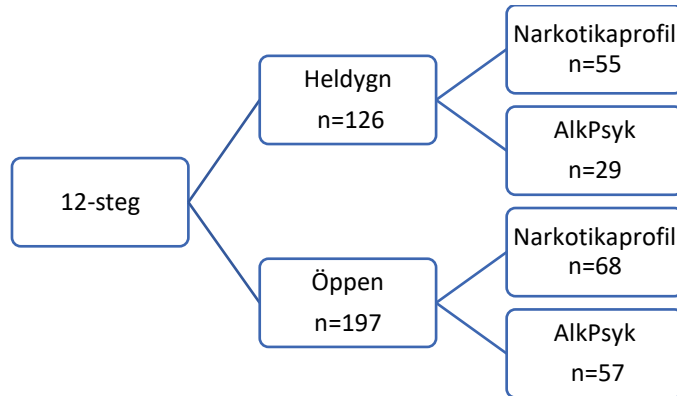
För klienter i profilen AlkPsyk är det något större andel förbättrade för Alkohol i Haldygnsvård än i Öppen vård när det gäller 12-steps behandling (83% vs 75%). Eftersom det

är väldigt få klienter i AlkPsyk som har problem med Narkotika bör man tolka de resultaten med försiktighet.

Sammanfattning och slutsatser

Arbetsgången kan illustreras med den hierarkiska modellen.

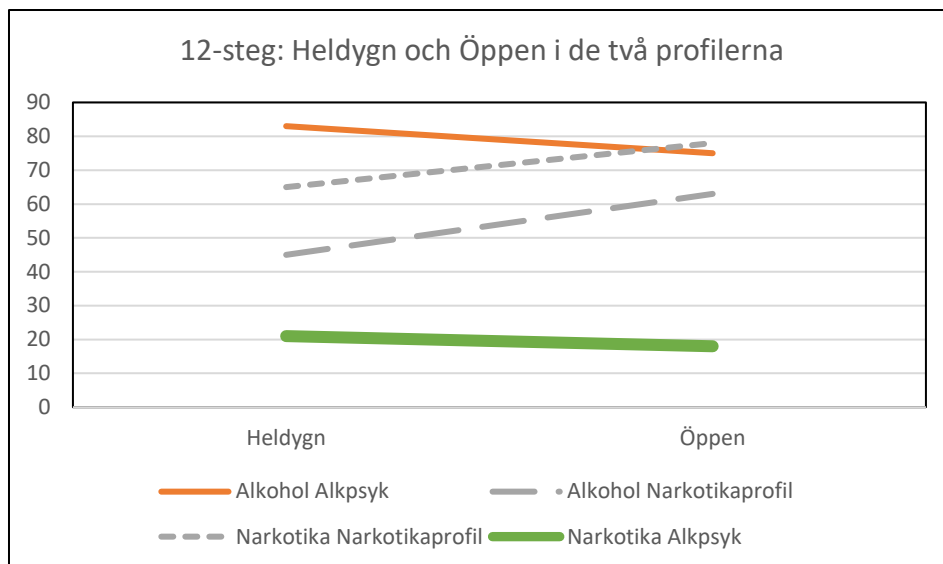

Hur vanligt är det med 12-steg i heldygn resp öppen vård och är det lika vanligt för klienter i de olika profilerna? Det är vanligare med 12-steg i öppen vård än i heldygnsvård, och det gäller för klienter i båda profilerna.

Resultaten för 12-steg och profiler i heldygn resp öppen vård kan sammanfattas i nedanstående tabell.

		Procent förbättrade	
		Heldygn	Öppen
Alkohol	12-steg	61	63
Alkohol	AlkPsyk	83	75
Alkohol	Narkotikaprofil	45	63
Narkotika	12-steg	36	40
Narkotika	AlkPsyk	21	18
Narkotika	Narkotikaprofil	65	78

Resultaten kan illustreras med nedanstående figur.

I Narkotikaprofilen är resultaten bättre i Öppen både för Alkohol och Narkotika (de streckade linjerna). I profilen AlkPsyk är det snarare tvärt om (de heldragna linjerna). Där är resultaten något sämre för både Alkohol och Narkotika i Öppen. Det visar att det finns en s.k. interaktionseffekt mellan typ av profil och Heldygn/Öppen när det gäller frågan om 12-stegs behandling är bättre i heldygnsvård eller öppenvård. När det gäller Narkotika förstärks interaktionseffekten av ett det är en stor skillnad i nivå därför att klienter i AlkPsyk har så relativt små problem med Narkotika. Det är också uppenbart att resultaten för Narkotika riskerar att underskattas om man inte håller isär klienter med olika problemprofiler.

Slutats: Om man inte tar hänsyn till klienternas problemprofil så är det inte så stor skillnad mellan Heldygn och Öppen för 12-stegs behandling. För klienter i Narkotikaprofilen är det dock ett klart bättre resultat i Öppen både avseende Alkohol och Narkotika. Det är något vanligare med Öppen för Narkotikaprofilen. För klienter i AlkPsyk är det snarare lite bättre resultat i Heldygn för 12-steg. Trots det så är det nästan dubbelt så vanligt med Öppen för AlkPsyk!

En annan slutsats är att det går att besvara väldigt många och nyanserade frågor om effekter av olika åtgärder för olika grupper av klienter med hjälp av de menyer som finns för att ta fram rapporter i UBÅT. Det är en enorm fördel jämfört med att genomföra separata studier för varje frågeställning.